

The investigation of the 20<sup>th</sup>–21<sup>st</sup> century's European artistic culture's achievements as such in which dynamic of the reception of sacral has been reflected needs a methodological basing. At our opinion, it can be certain philosophic, cultural and art-critical works which had been written during the indicated period. Thus, basic importance as the methodological platform for the stated research has fundamental work of O. Schpengler «Decline of the Europe» and particularly – his interpretation of culture as a living organism which comes into being, lives, develops, arrives its prosperity and dies. The scientist also operates with such a concept as *the soul of culture*, talking, for example, about «Faustian» soul of the European culture. Schpengler's reflections can be logically supplemented by the theory of social stratification which was created in 1990<sup>th</sup> in Moscow by a group of Russian sociologists of arts. Central place in their theory occupies the idea of *the image of the world*. This concept is used as such that uninfected different social groups – from the small ones to the greatest. In the context of Christianity which occupies dominate position almost in the whole world during a long period of time; confession was inalienable part of spiritual life of people. As a corrective means for different inner human contradictions and conflicts it did not need any alternative. In the 20<sup>th</sup> century the situation has been changed. The bearer of the European cultural tradition feels permanent inner conflict between accustomed canonical tenets and contemporary achievements of science. Image of the world proposed in the Bible was quite natural for medieval époque, but it does not correspond to ideas of the XX<sup>th</sup> century men. Research of collective unconsciousness by Carl Jung helped to reveal one of the most serious spiritual problems – contradiction between faith and knowledge. During his medical practice Carl Jung understood that it was a catalyst of variable neuroticism. The famous Russian philosopher Olexij Losev realized in his fundamental works the great longing to annihilate contradictions between faith and knowledge with the help of dialectics. Conceptions of both scientists are of great importance as methodological grounds for the research of the reception of sacral.

**Key words:** reception of sacral, methodology, dialectics, European culture, spirituality, cultural crisis, European society, Christianity, image of the world.

*Надійшла до редакції 12.10.2015 р.*

УДК 130.2:[316.454.4+159.922.27](477)

*Александрова Марина Вячеславівна*, кандидат філософських наук,  
доцент кафедри культурології і медіа-комунікацій  
Харківської державної академії культури, м. Харків

### **«ІДЕАЛ» І.Я. ФРАНКА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ СОЛІДАРНОСТІ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЙНОСТІ**

У сучасних умовах української дійсності на тлі драматичних подій, з одного боку, відбувається посилення консенсусу і формування солідарності, а з іншого – виявляється відсутність спільної мети й «ідеалу» для суспільства в цілому. Рецепція франківського розуміння «ідеалу» стає можливою в процесі реконструювання культурних кодів, що впливають на суспільство та можуть бути підґрунтям для формування суспільної солідарності.

*Ключові слова:* травма, солідарність, ідеал, культурні коди.

*Постановка проблеми.* Актуальність теми цієї розвідки зумовлена необхідністю усвідомлення українським суспільством історичної перспективи, виходячи з тієї соціо-політичної ситуації, в якій воно існує сьогодні. Кардинальні зміни в суспільному розвитку призводять до переоцінки світоглядних цінностей та установок. Пошук ціннісних орієнтирів сьогодення повинен базуватися на накопиченому людством досвіді, вченнях, що дають відповіді на важливі історико-філософські питання і пропонують концептуальні рішення в осмисленні ціннісних характеристик буття й соціуму. Очевидним є те, що українське суспільство нині стає заручником парадокса, до якого у своїх дослідженнях апелює культурсоціолог Д. Куракін [10]. Посилаючись на Дж. Александера [1], який вибудовує консенсус західних суспільств навколо травматичних подій (наприклад, Голокост або Вотергейт), він говорить про специфічну непримиренність опонентів навколо травматичних подій у «незахідних» суспільствах і, як наслідок, редукування солідарності до критично низьких рівнів. Ця ситуація є реальним викликом для сучасного українського суспільства, в якому на тлі травматичних подій, з одного боку, відбувається посилення консенсусу та формування громадянських структур (про що, зокрема, свідчить феномен волонтерства), а з іншого – виявляється відсутність спільної мети й «ідеалу» для всього суспільства в межах української держави. Рецепція франківського розуміння ідеалу стає можливою в процесі реконструювання тих культурних кодів, які є неявними до сучасних соціокультурних подій, але реально впливають на суспільство. Пошук та експлікація цих культурних кодів стають актуальними в процесі психологічного «опрацювання» суспільством травматичних подій.

Нагальною стає методологія П'єра Нора, яка позбавляє історію тягlosti. Історія більше не є континуумом так званих історичних фактів. Це «предмет» конструкції, місце якої – не пустий і гомогенний, а наповнений «актуальним минулим» час [3; 86]. Факти перетворилися на образи й не ранжуються за часом – усі вони є реальністю теперішнього [11]. Коли таке «актуальне минуле» потрапляє в медійний простір, у якому можливі миттєві передача інформації й реакція на неї, де фактично зникають час та простір («імплізія» М. Маклюєна, як миттєве стискання інформаційного та просторово-часового континуумів), історія як «реальність теперішнього» долучається до дискурсу реального теперішнього. Сам цей дискурс стає «точкою збору» солідарності в сучасному українському суспільстві.

*Останні дослідження та публікації.* Актуалізація у вітчизняному науковому просторі дискурсу травми частково пов'язана з виданням 2013 р. у російському перекладі книги сучасного класика соціології Дж. Александера «Смыслы социальной жизни: культурсоциология» [1], в якій окремо розглядаються травми Голокосту та Ватергейту. Саме навколо них дослідник вибудовує консенсус західних суспільств. Посилаючись на Дж. Александера Д. Куракін говорить про специфічну непримиренність опонентів навколо травматичних подій у «незахідних» суспільствах [10].

В українській науковій думці В. Огієнко в статті «Культурна травма у сучасній зарубіжній історіографії: концепт та метод» [12] підсумовує підходи до вивчення проблеми травми, аналізує ідеї і праці, що стосуються поняття «культурна травма».

Серед безлічі розвідок, присвячених творчості та життю видатного діяча української культури І. Франка, найактуальнішими залишаються праці О. Забужко «Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період» [7] та Я. Грицака «Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота» [5].

*Мета статті* – рецепція франківського розуміння ідеалу як теоретичного підґрунтя для формування суспільної солідарності в сучасних умовах української соціокультурної дійсності.

*Виклад основного матеріалу дослідження.* Востаннє українське суспільство сягало сучасного рівня солідарності на зламі XIX–XX ст. за часів «Молодої України», як називав це покоління його видатний представник і лідер І. Франко. Така самоназва за часів І. Франка підкреслювала ідейну й політичну спорідненість генерації кінця століття з європейськими національно-визвольними рухами XIX ст. – від згуртованої в 1834 р. «Молодої Європи», що об'єднувала «Молоду Німеччину», «Молоду Італію», «Молоду Польщу» та ін., до «молочехів» – партії чеського національного відродження. Головна відмінність «Молодої України» від них полягала, насамперед, у тому, що вона не була оформлена організаційно, залишаючись лише метафорою на ознаку згуртованої української інтелігенції «франківського періоду» [7; 15].

У даному контексті важливою є саме ця метафоричність, через яку «Молода Україна» не стала «точкою збору» солідарності розділеного між двома імперіями українського суспільства. Структурної повноти набула українська культура (вперше органічно розвивалися всі її компоненти: художньо-естетичний, науковий, релігійний та політичний), але на рівні діяльності освіченої інтелігенції; посилення ж солідарності та поширення її на все тогочасне українське суспільство так і не відбулося.

Революція 1905 р. начебто створила необхідні умови для легалізації й активізації українського національно-визвольного руху на всій території України. Щодо тогочасної ситуації один із лідерів українського національно-визвольного руху В. Винниченко зазначав: «Воістину, ми за тих часів були богами, які бралися з нічого творити світ».

Той новий період І. Франко називав «весняною добою, коли тріскає крига абсолютизму, коли народні сили серед страшних катастроф шукають собі нових доріг і нових форм діяльності». Ці слова в 1905 р. адресувалися поколінню, до якого Франко звертався в «Одвертому листі до галицької української молодіжі» і чие повстання він та його однодумці готували впродовж життя. «На долю цього покоління випало докласти зусиль до реалізації завдання, яке сформулював у своєму зверненні І. Франко: «Витворити з величезної етнічної маси українського народу українську націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй, звідки б вона не йшла, та при тім податний на присвоювання собі в якнайширшій мірі в якнайшвидшій темпі загальнолюдських культурних здобутків, без яких сьогодні жодна нація і жодна, хоч і яка сильна держава, не може состоятися». Вершиною зусиль із реалізації цього завдання впродовж описуваного періоду стало ствердження української незалежної держави» [4; 223]. Але подальші події на українських теренах засвідчують не посилення солідарності, до якої закликав І. Франко, а навпаки – посилення протистояння в самому українському суспільстві. Нетривалий час існування держави, що завершився трагічною для подальшої долі українського народу поразкою, можна пояснити нерозвиненістю українського національного руху та редукуванням

суспільної солідарності до найнижчих рівнів. Будівництво нової держави ускладнювалося незавершеністю процесу формування нації. Наслідком цього стало поширення і прийняття серед громадян більшовицької риторики і політики, яку ще 1917 р. сприймало лише 3% українців, і проголошення 19 грудня 1919 р. Харкова столицею Української соціалістичної радянської республіки на противагу Києва – столиці УНР.

Аналогія з сучасними політичними подіями виникає з посиланням на дискурс «Двох Україн» (хоча географічно нині вони дещо відрізняються від тогочасних), і з подібною ситуацією існування солідарності в суспільстві. Цей дискурс розмежує або здійснює спроби розмежувати «європейську» Україну, в якій начебто відбувалося становлення громадянського суспільства і демократизації, й східну Україну, яка є домодерною та потребує інтеграції в «національну ідентичність» [6].

У цьому контексті цікаво згадати міркування І. Франка про «хлопський розум» у статті «Поza межами можливого». Зауважуючи, що коли йдеться про науки точні, природничі, то цьому розумові відмовляється в компетенції. Але, коли йдеться про суспільне життя, політику, соціологію його викликають на розсуд як свідка, або навіть суддю. «Ми не міркуємо, що цей розум ані простий, бо його кривили і кривлять тисячні упередження і самообмеження його кругозору, ані не здоровий, бо він властиво здобуток тисячних генерацій і розумових течій, нераз дуже хворих і уломних» [15; 354].

У даному зауваженні проглядають декілька моментів, котрі знайдуть своє втілення в творчості митця, і над якими конче необхідно розмірковувати сьогодні. Це, з одного боку, суто романтична, а з іншого, – практична, проблема особистості і народу, розгорнута Франком у поемах «Мойсей» та «Похорон». Проблема «жолудкових» інтересів та завдань, що стоять перед нацією.

Не дивно, що людина такого масштабу не змогла залишитися осторонь від месіанської проблематики. Якщо народ не зовсім усвідомлює не тільки себе, а й своїх інтересів, то хто повинен вивести його з цього стану? (Чи не одна з актуальних проблем сучасності?) Хто як не Месія? Добре знаючи історію та «Старий Заповіт», Франко не міг не звернутися до біблійних сюжетів, тим більше, що вони були не тільки зрозумілі, але знані всім християнським загалом України, не зважаючи на конфесії.

Попри переконання, що «всесвітня історія не історія героїв, а історія масових рухів і перемін», Франко тужив за «квінтесенцією нації» – пасіонарними індивідами як необхідним елементом націєтворчого руху. Франко співзвучний розумінню героя як спасителя своєї епохи [7; 75]. «Мойсей» – Франків компендій його життєвої філософії, до якого він простував упродовж усієї творчої біографії» [2; 123]. Симптоматичним в ідейному аспекті видається саме звернення митця до цієї теми, теми Мойсея, творця національної релігії і одночасно першої в стародавньому світі, власне, національної історії. Для Франка історія Мойсея являла, за словами О.Забужко [7], міфологізовану модель, канонічний взірць якісного переродження етнічної маси в новий тип спільноти (націю) зусиллями пророка – будителя. Тож ця тема для Франка мала символічний характер. Сам Франко вказує в передмові до другого видання «Мойсея», що смерть Мойсея як пророка, не признаного своїм народом – тема не біблійна, а його власна. Давнина не знає самотнього героя, не знає героя-пророка, не визнаного своїм народом. І в поемі Франка Мойсея вигнано не народом, а «недонародом», «отим кочовиськом ледачим»; лише смерть пророка робить юрбу народом. Смерть Мойсея, таким чином – пасіонарна жертва. Франко зі своїм героєм вірить у життєздатність потенцій народу, що раз розбуджені люди, роблять юрбу свідомим народом. Найгіршим для Мойсея була марність його віри у покладену на нього місію. Таким чином, у поемі розгортається своєрідна модель положення та перспектив самих українців. Розглядається проблема взаємовідносин між елітою і народом: вести його вперед чи не вести, і які моральні підвалини закладати в будівництво нації?

Таким чином, перспективи самого народу далі в його творчості, зокрема в «Похороні», виглядають досить песимістично. Франків Мойсей існує в сучасності і вирішує сучасні (Франку) проблеми перспектив народу, але, звісно, можна казати і про передчуття Франком проблем, що стоять перед сучасною нам Україною. Головні з них – хто поведе цей народ, та куди і чого взагалі хоче сам народ, і що він усвідомлює?

Франко був радикал, і ні він, ні його «партія» не мали великої народної підтримки. Галицьке селянство було «за» своїх священиків. Такі люди, як Павлик і Франко, залишалися одинаками в масі, дуже аморфній і політично нерозвиненій. З цих прозаїчних витоків бере початок настрій елітарності і духовного аристократизму, прагнення формулювати ідеал [13; 486].

Національне почуття як поблажливе замилювання «народом» викликає у ковальського сина з занедбаного підкарпатського села спротив і гнів. Він радше ненавидить той покірний повсякденний побут, з якого видерся сам і мріяв вирвати свій народ. Звідси два моменти: месіанізм і «моделі» його здійснення. Звідси ж тема роздвоєння особистості. Його ліричний герой – Мирон (Франко часто наприкінці XIX ст. підписується цим псевдонімом) просто віддає на загибель повстанців, яких вів на бій.

Мирон-пророк і аристократ духу пояснює своє ставлення до народу і мотиви зради: він гнав свій народ, ніби худобу, як Мойсей, щоб звести на нівець «плебейські всі інстинкти». Але він зрозумів, що перемога мас – є перемога «брутальних сил, плебейства і нетями...». Тому і прирікає на смерть своїх соратників Мирон: «бо краща від плебейської побіди для них була геройська смерть тепер». Тому що, хоч сил мав народ дуже багато, але не мав ідеалу «високих змагань, віри...».

У промові-відповіді генералу Мирон «перетворює» власну зраду, інтерпретуючи її як покликання якісно перетворити повсталий народ, «...щоб душі їх розжевить, запалить, Щоб вуголь їх в алмаз перетопився»: оскільки, мовляв повстанці, хоч і «билися, як орли, В душі своїй були і темні й підлі, Такі ж раби, як уперед були», то легко здобута перемога виявилась би для них пірровою – потрібні були мученицька жертва, «геройська смерть» воївників «як ненаситний до посяг підпал», аби такою ціною дати народові те єдине, що робить його народом у духовному сенсі: «Безсмертну силу – ідеал».

Доречною стає теза Е. Ренана про те, що нація – це велика солідарність, що встановлюється почуттям жертв, які вже зроблені і які можуть бути зроблені в майбутньому [14]. Події, що відбуваються в сучасному соціальному, політичному і культурному просторі сучасної України, надзвичайно актуалізують проблематику часів «Молодої України» і дають підстави для філософської рецепції франківського розуміння ідеалу. За таких умов та суспільна солідарність, що виникає як реакція на травматичні події, «виконує функцію соціальної надії на краще» [8]. Солідарність, згідно з Дж. Александером, – обов'язкова супутниця соціальних травм. Саме виникнення суспільної солідарності є, в певному сенсі, наслідком колективних травм. Травматичний досвід може бути головним об'єднуючим елементом нації, якщо вона має одного травмуючого об'єкта – агресора. У цьому сенсі продуктивним є підхід А. Ніла, який на прикладі найзначніших американських національних травм доводить, що реакція на травму, зазвичай, зумовлює прогрес, виникнення нових можливостей для змін та інновацій [10].

Чеський філософ Я. Паточка ідентифікував солідарність як феномен «зворушення», що виникає під впливом усвідомлення факту насильства і порушення людських прав. «Зворушення» близьке за своєю природою до віри в ранкове світло наступного дня, «життя» і «мир». Солідарність не є лише реакцією на здійснення насильства, а радше сподіванням і відкритістю людини до прийдешньої радості, у світлі якої те, що суперечить її можливості, сприймається свідомістю як насильство і знущання. Відтак, солідарність набуває значення в історії поступово, проте вона відіграє дедалі значнішу роль в «онтологічному уконституюванні буття людини» [17].

Як вже було зазначено, востаннє українське суспільство сягало такого рівня солідарності, що демонструє сьогодні, за часів «Молодої України». Солідарність у сучасних умовах вибудовується як на спільності індивідуальних втрат, так і відчутті враження колективної ідентичності. Українське суспільство має пройти ще довгий шлях, який Дж. Александер називає «процесом становлення травми» («trauma process»), протягом якого травма набуває ознак культурного процесу, що постає і підтримується за допомогою різних форм репрезентації [16; 94]. Йдеться про створення дискурсу, в якому важливий як академічний нарратив травми, так і її медійні репрезентації. Специфіка існування цього дискурсу в медіапросторі нині така, що він стає основою і, водночас, необхідною умовою функціонування громадянського суспільства в Україні. Саме в медіапросторі відбувається пошук мови, здатної передати травматичний досвід. Географічні кордони між спільнотами зникають у площині медіа, де до діяльності громадянського суспільства може долучитися кожний індивідум і таким чином посилити суспільну солідарність. Формування солідарності в сучасних умовах України є й одним із маркерів активно діючого громадянського суспільства. Можна констатувати, що сучасні громадянські структури, сформовані в українському суспільстві вперше після зруйнованих колективізацією селянських громадянських структур, стають дієвими.

Ми існуємо в топосі діючої травми: травматичні події відбуваються, водночас осмислюються та пророкуються їх наслідки. За таких умов солідарність вибудовується як на спільності індивідуальних втрат, так і відчутті враження колективної ідентичності. Необхідність стабілізації досвіду травматичних подій сучасності зняла питання про існування в Україні громадянського суспільства. Саме завдяки медіа солідарність суспільства стала очевидною, а його громадянські структури – настільки дієвими. Специфіка існування травматичного дискурсу в медіапросторі нині є такою, що він стає точкою збору солідарності в сучасному українському суспільстві. Сьогодні «постмайданного періоду» [9; 189] стало тією добою, коли питання національні вийшли за межі академічного дискурсу і отримують тієї загальної значущості яку, мабуть, в останнє мали в українському суспільстві ще за франківських часів.

Наявність у народу ідеалу І. Франко вважав найголовнішою характеристикою народу як такого. «Безсмертна сила – ідеал», це те єдине, що робить юрбу народом. Ідеал завжди перебуває поза межами можливого. Це не примара, фантом, але певний орієнтир у вирі дійсності. Заради цього, на думку мислителя, жодна жертва не буде надто великою – ані «водителя» народу, ані самого народу.

*Висновки його поем «Мойсей» та «Похорон»:* ідеал і терпіння. Ідеал – це мета, терпіння – шлях до нього. Розуміючи ідеал як мету та головну рушійну силу суспільного розвитку, мислитель дійшов достатньо радикальних висновків, які трапляються в його теоретичних статтях. Ідеалом у сфері суспільного життя для нього є «повний, нічим не обмежений розвой нації». Тому і вибір його ідеалу – самостійної України – для нього означає «не можу інакше». Сьогодні ж франківське розуміння ідеалу може стати теоретичним підґрунтям для формування суспільної солідарності тих опонентів, чій умови існування є кардинально різними, а погляди непримиренними.

### Список використаної літератури

1. *Александр Дж.* Смыслы социальной жизни. Культурсоциология / Дж. Александр. – М. : Праксис, 2013. – 640 с.
2. *Басс І. І., Каспрук А. А.* Іван Франко: життєвий і творчий шлях / І. І. Басс, А. А. Каспрук. – К. : Наук. думка, 1983. – 455 с.
3. *Беньямин В.* О понятии истории / В. Беньямин // Новое литературное обозрение. – 2000. – № 46. – С. 81–90.
4. *Горський В. С.* Історія української філософії / В. С. Горський. – К. : Наук. думка, 1997. – 285 с.
5. *Грицак Я.* Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886) / Я. Грицак. – К. : Критика, 2006. – 632 с.
6. *Журженко Т.* Міф про дві України: (з приводу ст. М. Рябчука «Двоїстість чи двозначність? Україна як політична (де) конструкція») / Т. Журженко // Сучасність. – 2003. – № 4. – С. 78–83.
7. *Забужко О.* Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період / О. Забужко. – К. : Наук. думка, 1992. – 110 с.
8. *Карась А.* Етика свободи і солідарності у громадянському суспільстві [Електронний ресурс] / А. Карась // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2001. – Ч. 21. – Режим доступу : <http://www.ji.lviv.ua/n21texts/karas.htm>. – Назва з екрана.
9. *Кравченко О. В.* Ключові проблеми сучасної культурної політики України: культурологічний контекст / О. В. Кравченко // Культура України. – Х. : ХДАК, 2015. – Вип. 49. – С. 188–199.
10. *Куракин Д. Ю.* Солидарность и теория травм [Электронный ресурс] / Д. Ю. Куракин. – Режим доступа : <http://postnauka.ru/video/16191>. – Загл. с экрана.
11. *Нора П.* Проблематика мест памяти / П. Нора // Франция – память. – СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1999. – С. 17–50.
12. *Огієнко В. І.* Культурна травма у сучасній зарубіжній історіографії: концепт та метод / В. І. Огієнко // Національна та історична пам'ять : зб. наук. пр. – К., 2011. – Вип. 1. – С. 148–160.
13. *Попович М. В.* Нариси історії культури України / М. В. Попович. – К. : АртЕк, 1998. – 727 с.
14. *Ренан Е.* Що таке нація? / Е. Ренан // Націоналізм : антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К. : Смолоскип, 2010. – С. 253–263.
15. *Франко І.* Вибрані суспільно-політичні і філософські твори / І. Франко. – К. : Держ. вид-во політ. л-ри УРСР, 1956. – 500 с.
16. *Alexander J.* Cultural Trauma and Collective Identity / J. Alexander // The Meaning of Social Life. A Cultural Sociology. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – 296 p.
17. *Patocka J.* Essais heretiques. Sur la philosophie de l'histoire / J. Patocka. – Paris : Ed. Vernier, 1981. – 122 p.

### References

1. *Aleksander Dzh.* Smysly sotsialnoi zhizni. Kultursotsiologiya / Dzh. Aleksander – M. : Praksis, 2013. – 640 p.
2. *Bass I. I., Kaspruk A. A.* Ivan Franko: zhyttievyy i tvorchyy shlyakh / I. I. Bass, A. A. Kaspruk. – K. : Nauk. dumka, 1983. – 455 p.
3. *Beniamin V.* O poniatii istorii / V. Beniamin // Novoe literaturnoe obozrenie. – 2000. – № 46. – P. 81–90.
4. *Gors'kyu V. S.* Istoriya ukrains'koyi filosofii / V. S. Gors'kyu. – K. : Nauk. dumka, 1997. – 285 p.
5. *Grytcak Ya.* Prorok u svoiyiy vitczni. Franko ta yogo spil'nota (1856–1886) / Ya. Grytcak. – K. : Krytyka, 2006. – 632 p.
6. *Zhurzhenko T.* Mif pro dvi Ukrainy: (z pryvodu st. M. Riabchuka «Dvoistnist chy dvoznachnist? Ukraina yak politychna (de)konstruktsiia») / T. Zhurzhenko // Suchasnist. – 2003. – № 4. – P. 78–83.
7. *Zabuzhko O.* Filosofiia ukrainskoi idei ta yevropeiskii kontekst: frankivskiy period / O. Zhabuzhko. – K. : Nauk. dumka, 1992. – 110 p.
8. *Karas A.* Etyka svobody i solidarnosti u gromadianskomu suspilstvi [Elektronnyi resurs] / A. Karas // Nezaleznyy kulturolohichnyy chasopys «I». – 2001. – Ch. 21. – Rezhym dostupu : <http://www.ji.lviv.ua/n21texts/karas.htm>. – Nazva z ekranu.
9. *Kravchenko O. V.* Klyuchovi problemy suchasnoi kulturnoi polityky Ukrainy: kulturolohichnyy kontekst / O. V. Kravchenko // Kultura Ukrainy. – Kh. : KhDAK, 2015. – Vyp. 49. – P. 188–199.
10. *Kurakin D. Yu.* Solidarnost i teoriia travm [Elektronnyi resurs] / D. Yu. Kurakin. – Rezhym dostupa : <http://postnauka.ru/video/16191>. – Zagl. s ekranu.

11. *Nora P.* Problematika mest pamiaty / P. Nora // Frantsiya – pamiat. – SPb. : Izd-vo S.-Peterb. un-ta, 1999. – P. 17–50.
12. *Ohienko V. I.* Kulturna travma u suchasni zarubizhni istoriohrafii: kontsept ta metod / V. I. Ohienko // Natsionalna ta istorychna pamyat : zb. nauk. pr. – K., 2011. – Vyp. 1. – P. 148–160.
13. *Popovich M. V.* Narysy istoriyi kultury Ukrainy / M. V. Popovych. – K. : ArtEk, 1998. – 727 p.
14. *Renan E.* Shcho take natsiia / E. Renan // Natsionalizm : antalohiia. / uporiad. O. Protsenko, V. Lisovyi. – K. : Smoloskyp, 2010. – P. 253–263.
15. *Franko I.* Vybrani suspilno-politychni filisofski tvory / I. Franko. – K. : Derzh. vyd-vo. polit. l-ry URSR , 1956. – 500 p.
16. *Alexander J.* Cultural Trauma and Collective Identity / J. Alexander // The Meaning of Social Life. A Cultural Sociology. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – 296 p.
17. *Patocka J.* Essais heretiques. Sur la philosophie de l'histoire / J. Patocka. – Paris : Ed. Vernier, 1981. – 122 p.

**Александрова Марина Вячеславовна**, кандидат философских наук, доцент кафедры культурологии и медиа-коммуникаций Харьковской государственной академии культуры

**«Идеал» И.Я. Франка как основа формирования общественной солидарности в условиях украинской социокультурной действительности**

В современной украинской действительности на фоне драматических событий, с одной стороны, происходит усиление консенсуса и формирование солидарности, а с другой – становится очевидным отсутствие общей цели и «идеала» для всего общества. Рецепция понимания «идеала» И. Франком возможна в процессе реконструирования культурных кодов, которые влияют на общество и могут стать базой для формирования общественной солидарности.

**Ключевые слова:** травма, солидарность, идеал, культурные коды.

**Aleksandrova Marina Vyacheslavivna**, candidat of philosophical sciences, associate professor, Kharkiv state academy of culture, Kharkiv

**I. Franko's «ideal» as basis for developing of social solidarity in modern conditions of ukrainian socio-cultural realiti**

The aim of this article is to perception of Franko's understanding of ideal as a theoretical basis for developing of social unity in modern conditions of Ukrainian socio-cultural reality.

Results. Consensus of western societies is mostly developed around traumatic events (i. e. Holokost or Watergate). Ukrainian society currently becomes hostage to a paradox: on one hand, consensus is strengthening and public structures are forming (as evidence of that the phenomena of volunteering can be mentioned), but on the other hand - becomes evident the lack of common cause and «ideal» for the whole society inside the state of Ukraine. Specific irreconcilability of the opponents regarding traumatic events inside «non-western» societies leads to decreasing of solidarity to critical levels.

Perception of Franko's understanding of ideal becomes possible in the process of reconstruction of the cultural codes which, being not obvious against modern socio-cultural events, still directly influence the society. Search and explication of such cultural codes become actual while the society mentally processes the traumatic events.

Novelty. The beginning of social solidarity, is the result of group traumas. The of formation solidarity in a modern Ukraine is one of the markers of civil society activity. Media environment becomes the main and at the same time necessary condition for the activity of the modern Ukrainian society. Thanks to the media the solidarity of the society becomes obvious. A stabilization of negative experience may become the basis for actualization of national idea and patriotism.

**Key words:** trauma, solidarity, ideal, cultural codes.

*Надійшла до редакції 5.11.2015 р.*

**УДК 168.522**

**Овчарук Ольга Володимирівна**, кандидат педагогічних наук,  
доцент, докторант Національної академії  
керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

**ОБРАЗ ЛЮДИНИ ПОСТМОДЕРНУ В СУЧАСНОМУ  
УКРАЇНСЬКОМУ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ**

На основі аналізу концепцій вітчизняних вчених – представників сучасної української культурологічної думки визначено провідні підходи осмислення образу людини культури постмодерну, виявлено її атрибутивні характеристики. Серед них: діалогічність, поліфонічність свідомості, толерантність, плюральність та солідарність, універсалізм та партикуляризм.

**Ключові слова:** культура, культурологія, постмодерн, постнеокласичне знання, людина постмодерну.